

ÚVODEM

Základem této monografie je doktorská práce Kruh epigramatiky. Místo, konstituování a stabilizace polské epigramatiky — žánrů frašky a epigramu — ve spektru malých literárních forem (FF MU v Brně 1997), která tematicky navazovala na autorovu diplomovou práci *Tradice a současnost polské epigramatiky* (FF MU v Brně, 1991). Zkoumaný fenomén polské epigramatiky se však snaží ozřejmit z poněkud širšího hlediska. Jde o vymezení místa žánrů frašky a epigramu ve spektru malých literárních forem, tedy o vymezení úlohy, již epigramatika v okruhu malých literárních forem hraje, a o určení přesahů, které tyto samostatné žánry v daném spektru mají. Meritorní v tomto vymezení je určení, zda epigram a fraška jsou opravdu samostatné žánry, nebo zda fraška je pouze žánrovou formou epigramu.

Na malé literární formy (a žánry malých literárních forem) se ve většině národních literatur pohlíží jako na marginální již proto, že malé literární formy jsou mnohdy součástí literárních forem velkých a literárněvědně se zkoumají často pouze jako parciální problémy velkých literárních forem. Žánry a žánrové formy epigramatiky jsou navíc, zvláště v polské literatuře, natolik specifické (ve srovnání s jinými žánry, zejména s žánry malých literárních forem) a hrají tak osobitou úlohu, že je nelze opomíjet.

Tato práce se snaží stručně načrtnout vývoj žánrů v polské literatuře, zvláště těch, které nějak souvisejí s dominantními úvahami, ozřejmit pozadí estetické a formální kategorie epigramatiky, definovat funkci komiky, která hraje důležitou roli při vzniku epigramatiky, a naznačit působení komiky na hranicích kategorií a žánrů. A rovněž zjistit interrelace malých literárních forem a definovat mezi nimi místo epigramatiky.

Při zkoumání samotné epigramatiky je třeba se vrátit ke genezi žánru a definovat vývoj epigramu (a později frašky) na pozadí vývoje epigramatiky starořecké a starořímské v rámci etap neliterární a literární, ukázat pronikání žánru do polské literatury prostřednictvím národní literatury psané latinsky a jeho nebyvalý rozvoj v literatuře psané polsky. Důležité se jeví prozkoumat konstituování frašky jako typicky polského národního žánru, jeho evoluci a stabilizaci. Vývoj v dalších etapách historické evoluce, tedy dlouhodobý úpadek epigramatických žánrů, zejména frašky, a jejich znovuoživení na počátku dvacátého

století, resp. v posledních letech století devatenáctého, kdy se konečně naplnilo ono příslovečné čekání na novou renezanci žánrů, které vyústuje do jedinečného postavení epigramatiky v moderní polské literatuře, ponechává tato práce stranou. Jde totiž o další rozsáhlý a zcela specifický problém, který vyžaduje samostatný přístup.

Při argumentaci je třeba dokládat teze konkrétními příklady z rozsáhlé tvorby polských autorů, pro něž epigramatika (v průběhu staletí) nikdy nebyla okrajovou záležitostí, naopak mnohdy nejdůležitější částí jejich díla a často prestižním úkolem a přínosem k jejich postavení v soudobé společnosti. Srovnáme-li tento fenomén s jinými národními literaturami, musíme konstatovat, že epigramatika v polské literatuře hrála a stále hraje důležitou úlohu a má v kontextu tvorby řady autorů dominantní postavení. Tomu odpovídá také recepce epigramatiky — epigramy a frašky nakladatelé často vydávali a dodnes vydávají a knížky se těší oblibě čtenářů.

Zdánlivě okrajové jevy v průběhu evoluce formovaly epigramatiku do její osobité podoby. Práce se proto snaží na základě studia všech těchto faktorů stručně definovat epigram a frašku jako samostatné žánry (ve vzájemné opozici), ukázat některé jejich genologické a kompoziční problémy, načrtnout strukturování takových textů a alespoň v názvacích poukázat na styčné body s žánry hraničními a příbuznými.

Je evidentní, že klíčovou roli ve vývoji ryze národního žánru (frašky) sehrál jeho zakladatel, renezanční básník Jan Kochanovski. Pro své současníky i pro další generace se stal vzorem a není proto divu, že se k němu autoři frašek a epigramů vracejí dodnes.

Obtížnost problematiky byla dána také tím, že k dispozici jsou sice dílčí studie a práce mapující problematiku dílčí a doplňující, větší syntetické studie o epigramu či frašce však dosud v polské literatuře (a o nic lépe tomu není ani v jiných národních literaturách) neexistují.